

ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

THEATRICAL-CONCERT ACTIVITY AS A SUBJECT OF ECONOMIC-LEGAL RESEARCH AND ITS IMPORTANCE IN MODERN CONDITIONS OF SOCIAL DEVELOPMENT

**Костюкова А.О.,
заступник директора**

Комунальне підприємство «Облконцертсервіс»

Стаття присвячена дослідженню змісту театральної та концертної діяльності у господарсько-правовому контексті, а також аналізу значення цих видів діяльності для розвитку разом із культурно-духовним й економічного потенціалу українського суспільства. Вказується на наявність, суттєвість, а також способи впливу театральної та концертної діяльності на економіку і соціальну сферу суспільного розвитку.

Ключові слова: театральна діяльність, концертна діяльність, театральні та концертні заходи, послуги у сфері творчості, мистецтва та розваг, соціально-культурні послуги.

Статья посвящена исследованию сущности театральной и концертной деятельности в хозяйственно-правовом контексте, а также анализу значения этих видов деятельности для развития вместе с культурно-духовным и экономического потенциала украинского общества. Указывается на наличие, существенность, а также способы воздействия театральной и концертной деятельности на экономику и социальную сферу общественного развития.

Ключевые слова: театральная деятельность, концертная деятельность, театральные и концертные мероприятия, услуги в сфере творчества, искусства и развлечений, социально-культурные услуги.

The article is dedicated to investigation of the essence of theatrical and concert activities in the economic-legal context, as well as to the analysis of the significance these activities for development along with the cultural-spiritual and of economic potential of Ukrainian society. It is indicates the existence, materiality and ways of influencing theatrical and concert activities on the economy and social sphere of society development.

Key words: theatrical activity, concert activity, theatrical and concert events, services in the field of creativity, art and entertainment, social and cultural services.

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки в Україні зумовило виникнення цілого ринку послуг у сфері театральної та концертної діяльності, що означає існування значної кількості споживачів цих послуг із відповідними запитами та інтересами, наявність існуючих і потенційних постачальників, що забезпечують задоволення цих послуг (і при цьому конкурують між собою), формування безлічі зв'язків між ними та іншими учасниками цього ринку, зокрема з приводу встановлення вартості цих послуг, порядку оплати їхньої праці, визначення ризиків, гарантій якості, підстав та меж відповідальності тощо. Відсутність належного і виваженого правового регулювання таких відносин має наслідком масові та системні зловживання, передусім фінансово-економічного характеру стосовно як споживачів, так і інших учасників цього ринку послуг, включаючи й втрати для бюджетів державно чи регіонального рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рівень розроблення проблем сучасного правового регулювання театрально-концертних послуг, на жаль, є недостатнім. Окремі наукові дослідження, пов'язані з порушеною проблематикою, що проводились такими українськими фахівцями права, як І.Г. Ігнатченко, О.А. Задихайло, В.В. Карлова, В.І. Малімон, Б.А. Пережняк та ін., стосувалися питань удосконалення організаційно-правового забезпечення державної діяльності загалом у сфері культури, причому переважно в адміністративно-правовому розрізі. Господарсько-правовий погляд на проблематику врегулювання театрально-концертної діяльності в нашій країні представлено фрагментарно як один із багатьох чинників духовного розвитку українського суспільства. Вказане простежується, зокрема, в роботах С.В. Яблунівського, І.О. Ревака. Це призводить до виключення зі сфери досліджень питань модернізації економіко-правового забезпечення театральної діяльності та концертної справи.

Крім того, необхідно обґрунтувати напрями більш чіткого нормативно-правового регулювання відносин у цих дуже специфічних сферах діяльності, особливо в умовах

формування ринкової економіки. Це дасть змогу виключити різноманітні зловживання із бюджетними коштами, які відомі не лише в нашій країні [1].

Метою статті ставиться: 1) з'ясувати соціально-економічний зміст та значення театрально-концертної діяльності для розвитку суспільства в сучасних умовах; 2) започаткувати дослідження театральної та концертної діяльності як комплексу організаційно-господарських заходів з надання послуг щодо задоволення культурно-духовних потреб споживачів цих послуг, а також сприяння зростанню економічного потенціалу українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфічність театральної та концертної послуг не викликає сумніву, адже, окрім основних ознак, притаманних послугі як об'єкту господарського права (одночасність її надання та споживання, персоналізованість надавача та споживача послуги, відсутність матеріального втілення у речях тощо), ці послуги є результатом винятково творчої діяльності виконавців, характеризуються одиничністю форм їх створення та відтворення (надання), а також доступністю для масового споживання, почасти не обмежуючись тільки розмірами театральної закладів, філармоній, концертних залів, сцен, майданчиків тощо. Масовість споживачів (особливо концертних послуг) не піддається підрахунку у разі їх проведення поза межами концертних залів, стадіонів, тим більш під час відеотрансляції такого заходу.

Сфера господарювання не є абсолютно однорідною сферою людської життєдіяльності, у ній складаються багатоманітні господарські відносини, які потребують адекватного, особливого (залежно від конкретних умов) правового регулювання. Відносини, що складаються у сфері організації та проведення культурно-розважальних заходів, зокрема театральної та концертної діяльності, безумовно, носять суспільно корисний характер, спрямовані на досягнення як економічних, так і соціально значущих результатів, маючи при цьому комерційний складник.

Суспільний характер театральної та концертної діяльності полягає у систематичному задоволенні куль-

турно-духовних потреб суспільства в аудіо-візуальному ознайомленні з витворами літературного, музичного, хореографічного мистецтв, залученні до національної та світової спільноти через споживання культурних благ, отриманні пізнавальної, естетичної та врешті-решт рекреаційної насолоди, підвищенні настрою, рівня самооцінки, гармонійного та миролюбного ставлення до інших членів суспільства, природи, навколишнього світу загалом тощо.

Ця діяльність провадиться систематично та у різних формах, при цьому, як правило, інтелектуально-духовна продукція виробляється та доводиться до масового споживача професійними виконавцями – освіченими артистами за участю професійного допоміжного персоналу – від продюсера, імпресарію до технічних працівників (точніше, сценічного закулісся: технічні спеціалісти, спеціалісти маркетингу, реклами, фінансові працівники та ін.).

Соціальна корисність театраль-но-концертної діяльності означає, по-перше, її безпосередній зв'язок із процесами формування та нагромадження інтелектуального потенціалу у державі, а по-друге, через задоволення культурних, рекреаційних, творчих потреб кожної особистості ця діяльність є одним із важелів гармонізації соціального життя у суспільстві. У цьому надзвичайно важливо також розуміти, що заклади культури та культурні акції, що в них відбуваються, особливо театральні вистави, це потужний інструмент соціалізації особистості дитини, підлітка, становлення їхнього художнього смаку, механізм виховання естетично розвиненої, творчої персони.

Говорячи про соціально-виховне значення дозвілєвої сфери в Україні, до якої, безумовно, та насамперед належать театраль-но-концертні практики, Н.О. Максимовська справедливо вказує на її позитивний вплив на удосконалення соціуму, притаманність дозвілєвій сфері створення умов розвитку такої особистості («людини культури»), котра виховується на загальнолюдських цінностях, здатна до самоактивності та може залучити інших людей до про-соціальної діяльності [2, с. 265].

Крім того, театраль-но-концертна діяльність забезпечує зайнятість значної кількості представників творчих професій, технічного персоналу (як штатного, так і за окремими трудовими контрактами), а також стимулює підвищення енергійності, працездатності, ініціативності слухацької аудиторії, загалом сприяє виживанню населення в кризові періоди.

У контексті соціальної корисності театраль-но-концертної діяльності варто також згадати і її важливе місце у благодійницькому русі, де учасники відносин у сфері культури виступають не тільки набувачами благодійної допомоги, але й активними благодійниками стосовно тих верств населення, які потребують такої уваги і духовної підтримки. Результати добродійної діяльності театральних колективів, зокрема, можуть виражатися й у прямому фінансуванні певних соціальних проєктів. Так, наприклад, 06.02.2015 року Національним академічним театром російської драми імені Лесі Українки було перераховано 47,7 тис. грн Благодійному фонду підтримки військової медицини як благодійну допомогу [3, с. 21].

З сучасної економічної точки зору театраль-но-концертна діяльність має розглядатися як відносно самостійна фінансово-господарська система, що тим не менш має різнобічні зв'язки як з усією галуззю культури, так і загалом із розважальною індустрією (готельний бізнес, туризм, парки відпочинку, ігрові тощо). Причому не тільки в межах однієї країни, але й з виходом на міжнародний рівень (гастрольна діяльність). Тобто цілком простежуються зв'язки господарського сектору театраль-но-концертних послуг окремої країни зі світовим господарством. До того ж це є сферою фінансово-економічної діяльності, яка включає не тільки виробництво певної продукції культурно-духовного значення та надання відповідних послуг з її постачання кінцевому споживачу, але й володіння та управління

певними матеріальними ресурсами, зокрема фінансовими.

Отже, серед деяких з принципових економічно значущих результатів цих видів діяльності відзначимо: здатність та реальне утворення конкурентного середовища; насичення ринку послуг для задоволення певною мірою специфічних (і водночас цілком притаманних людині) суспільних потреб у відпочинку, духовному та інтелектуальному збагаченні, емоційному насиченні тощо; створення передумов для активізації інвестиційних вкладень, інноваційного розвитку; значною мірою активізація міжнародних економічних стосунків та ін.

Крім того, яскраво виражений економічний характер театральної та концертної діяльності полягає у тому, що вона здійснюється як без переслідування мети отримання прибутку (зокрема, згідно із Законом України «Про театри і театральну справу» театральна діяльність, що здійснює розвиток театраль-ного мистецтва і театральної справи, формує та задовольняє потреби населення в театраль-ному мистецтві, визнається неприбутковою [4, ст. 8]), так і з переслідуванням такої мети, тобто є комерційною загалом або за окремими видами господарювання [4, ст. 15].

У сучасних умовах господарювання в Україні порушена монополія держави на виробництво або надання послуг, зокрема та особливо у галузі соціально-культурних послуг, тому поряд із державними закладами культури з'явилися приватні заклади, у тому числі театри, клуби, концертні та інші багатоцільові зали, продюсерські центри, різноманітні представники шоу-бізнесу (шоу-групи, окремі виконавці) тощо. Працюють такі приватні учасники відносин у сфері надання культурно-розважальних послуг винятково на умовах самозабезпечення, що унеможлиблює їх існування без отримання не просто доходів від такої діяльності, а саме прибутків. Зазначене вказує на існування поряд із державними та комунальними театральними та/чи концертно-розважальними закладами, що повністю або частково утримуються за бюджетні кошти, комерційних підприємств цієї ж галузі діяльності. Слід також зазначити, що світова практика вказує на наявність у цьому секторі організацій, які попри відсутність їх зв'язку як із владою, так і з шоу-бізнесом, здійснюють виробництво культурно-духовної продукції і надають відповідні послуги з її розповсюдження серед населення, залишаючись при цьому некомерційними організаціями [5]. Йдеться, наприклад, про клубну діяльність (зокрема, етнокультурної, професійної спрямованості), діяльність релігійних організацій тощо.

Говорячи про комерційний складник театраль-но-концертної діяльності в Україні, слід також мати на увазі, що мета отримання прибутку є значною мірою абсолютизованим критерієм, що відрізняє її від некомерційної. Наявність такої мети передбачає присутність конкретного результату її досягнення. Однак реальне життя свідчить, що кінцевий результат може бути повним, частково досягнутим або зовсім відсутнім.

Під час вирішення цього питання на допомогу приходять, зокрема, Система національних рахунків, колеґально прийнята (оновлена) у 2008 р. Комісією Європейських співтовариств, МВФ, ОЕСР, ООН та Світовим банком. Так, відповідно до положень СНР-2008 комерційні та некомерційні види діяльності можуть бути розмежовані за таким критерієм: комерційна діяльність включає виробництво продукції або надання послуг на ринку за ціною, яка покриває більше половини витрат виробництва; некомерційна діяльність охоплює виробництво продукції або надання послуг, безкоштовних або за цінами, що покривають половину чи менше половини витрат виробництва [6, гл. 23; 7].

Як було відзначено вище, діяльність у сфері надання концертно-розважальних послуг, послуг у сфері театраль-но-художнього мистецтва може і не мати на меті отримання прибутку (наприклад, благодійні концерти,

вистави). Зокрема, Законом України «Про гастрольні заходи в Україні» дозволяється одержання доходів, за рахунок яких покриваються витрати, пов'язані з організацією та проведенням гастрольного заходу [8, ст. 1]. До такої категорії витрат Кабінет Міністрів України своєю постановою від 15.01.2004 р. № 34 відніс витрати на оплату праці, нарахування на заробітну плату, відрядження, рекламу, комунальні послуги, оренду приміщення, послуги зв'язку, а також транспортні та видавничо-поліграфічні витрати та встановив, що граничні обсяги зазначених витрат не мають перевищувати 20 відсотків кошторисної вартості такого заходу [9]. Отже, навіть благодійна концертна діяльність не є абсолютно безкоштовною, хоча і прибутковість тут у суто економічному сенсі відсутня.

Однак звертає на себе увагу юридична неузгодженість визначень благодійної концертної діяльності, що дається у вищевказаному Законі, та благодійної діяльності, закріплене в ст. 1 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. [10], який визначає загальні засади благодійної діяльності в Україні. Так, в останньому з наведених законодавчих актів благодійна діяльність не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням набувача благодійної допомоги. Своєю чергою Закон України «Про гастрольні заходи в Україні» визначає, що проведення благодійних гастрольних заходів не передбачає одержання доходу їх організаторами та гастролерами (за винятком доходів, за рахунок яких покриваються витрати, пов'язані винятково з організацією та проведенням гастрольного заходу). Таким чином, маючи єдину правову природу, благодійні гастрольні заходи та благодійна діяльність у контексті їх організаційно-економічного складника визначаються законодавцем неоднозначно. При цьому, на переконання дослідниці, корегування потребує визначення благодійних гастрольних заходів [8, ст. 1].

Ведучи мову про благодійну діяльність у контексті Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», слід підкреслити, що така діяльність не передбачає не тільки одержання прибутку благодійником, але також і будь-якої винагороди або компенсації (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону). Водночас благодійні гастрольні заходи на підставі спеціального законодавчого акта, яким у цьому разі виступає Закон України «Про гастрольні заходи в Україні», допускають отримання доходів, за рахунок яких покриваються витрати, пов'язані виключно з організацією та проведенням гастрольного заходу (абз. 6 та 7 ст. 1 Закону). Наведена відмінність має бути прийнята до уваги господарсько-правовою наукою. З метою ж гармонізації відповідних понять у законодавчих актах необхідно змінити визначення «благодійних гастрольних заходів» у цьому Законі з метою принципового підкреслення безкорисливості їх природи.

Відзначимо, що в будь-якому разі театральна-концертна діяльність є такою, що провадиться у загальноекономічному вимірі (тобто на систематичній основі виробляє власну мистецьку продукцію, використовуючи при цьому фінансові, трудові, інтелектуальні та інші ресурси, та організовує її збут у вигляді надання розважально-видовищних послуг), підлягає вартісному обчисленню (зокрема, бухгалтерському), а тому має очевидні економічні властивості. У своїй сукупності вони дали змогу Національному класифікатору видів економічної (господарської) діяльності віднести театральну та концертну діяльність до сфери нематеріального виробництва та розмістити їх у секторі R – «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» [11].

Так, згідно з КВЕД-2010 театральна і концертна діяльність по суті формує розділ 90 (група 90.0) вказаного сектору економіки, включаючи: управління установами та надання послуг для задоволення культурних і розважальних потреб клієнтів; виробництво, сприяння та участь у

проведенні сценічних виступів, вистав, призначених для публічного огляду; надання художнього, творчого й технічного персоналу для створення художньої продукції та організації сценічних виступів.

Детальніше господарський зміст заходів, об'єднаних у розділі 90 КВЕД-2010, розкривається через їх класифікацію по класах (90.01, 90.02 та 90.04):

1) театральна та концертна діяльність. Безпосередньо це означає постановку театральних вистав, концертів і оперних або балетних спектаклів, танцювальних та інших сценічних виступів, що відбувається через діяльність груп, цирків або труп, оркестрів і ансамблів, а також діяльність самостійних артистів, таких як актори, танцюристи, музиканти, лектори або оратори;

2) діяльність із підтримки театральних і концертних заходів (технічна підтримка живих театральних вистав, концертів, опери, танців або інших сценічних виступів (діяльність режисерів, продюсерів, художників-оформлювачів та декораторів сцени, інженерів з освітлювання тощо).

Як видається, цей клас повною мірою охоплює також продюсерсько-режисерську та технічну діяльність (дизайн костюмів, освітлення, фону, звуку, проектування та управління відповідним обладнанням) у сфері циркових послуг;

3) функціонування театральних і концертних залів та інших приміщень. Під іншими приміщеннями тут доречно розуміти, зокрема, будівлі цирків та клубів, які дають змогу проводити масові видовищно-розважальні заходи, а також влаштовані зі збірно-розбірних конструкцій сцени на відкритих майданчиках. Останнє заслуговує на окрему увагу регулятора, адже останніми роками користується значним попитом і є одночасно як розповсюдженою, так і специфічною послугою під час організації концертів, але жодним із секторів КВЕД-2010 не враховано.

Таким чином, до театральної та концертної діяльності як предмета господарсько-правового регулювання доречно відносити: постановку театральних вистав, концертів, оперних та балетних спектаклів, танцювальних та інших сценічних виступів оркестрів, ансамблів, театральних та циркових труп, артистичних груп та самостійних артистів, а також діяльність із продюсерської та технічної підтримки театральних і концертних заходів, функціонування театральних і концертних залів та інших приміщень, що мають цінову визначеність і здійснюються з метою досягнення економічних і соціально значущих результатів.

Але господарська діяльність театрів, циркових, концертних закладів цим не обмежується. Зокрема, виготовлення та продаж сувенірної продукції, організація харчування працівників та відвідувачів, розміщення реклами тощо є також дозволеними цим закладам видами господарювання, питома вага яких априорі не може перебільшувати обсяг послуг, що надаються як основні. Таким чином, указані види господарської діяльності цих закладів культури, за правилами ч. 3 ст. 259 Господарського кодексу України, мають визначатися як другорядні [12]. Як видається, не є помилкою їх визначення як додаткових видів господарської діяльності, як це зроблено, наприклад, у ст. 15 Закону України «Про театри і театральну справу».

Від театральної-концертної та безпосередньо пов'язаних з нею видів господарської діяльності слід відмежувати такі, що хоча і належать до сфери мистецтва, відпочинку і розваг, але мають інше (хоча інколи й досить близьке) змістове наповнення та організаційно-господарські зв'язки. Тобто не можуть розглядатися як театральна-концертна діяльність та/або є предметом регулювання інших галузей права.

Зокрема, це індивідуальна мистецька діяльність скульпторів, художників, мультиплікаторів, офортистів, письменників тощо; діяльність з організації відпочинку та розваг, такі як функціонування парків відпочинку з атракціонами, ярмарки та шоу, які мають відношення до від-

починку, робота танцювальних майданчиків, діяльність спортивних клубів; функціонування бібліотек, музеїв та інших закладів культури.

Крім того, театральна та концертна діяльність не охоплює: послуги персональних театральних або художніх агентів чи агентств, а також спеціалізовану діяльність із дизайну, позаяк за своєю господарсько-правовою природою перші належать більше до консультативно-посередницьких послуг, а другі не пов'язані безпосередньо із театральсько-концертною діяльністю; діяльність із підбору акторів, яку слід розглядати як послугу із працевлаштування; посередницькі послуги квиткових агентств, що займаються продажем квитків на театральні, концертні та інші розважальні заходи принципово відрізняються від ведення квиткового господарства в театральсько-видовищних підприємствах та культурно-освітніх закладах.

Отже, можна дійти переконливого висновку про те, що у господарсько-правовому вимірі театральсько-концертна діяльність має розглядатись як специфічна самостійна галузь економіки, пов'язана з наданням на систематичній та професійній основі послуг у сфері творчості, мистецтва та розваг, які мають вартісний характер і спрямовані на досягнення економічного та соціально значущого результатів. Серед таких: здатність та реальне утворення конкурентного середовища; насичення ринку послуг для задоволення суспільних потреб у відпочинку, духовному та інтелектуальному збагаченні, емоційному насиченні тощо; розширення господарських зв'язків із розважальною індустрією (готельний бізнес, туризм, парки відпочинку) та іншими галузями економіки; створення передумов для активізації інвестиційних вкладень, інноваційного розвитку; отримання прибутку приватним бізнесом, розвиток творчості, української мови тощо.

Відтак відносини, що виникають з приводу організації та здійснення цих видів діяльності, належать до предмета регулювання господарського права.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

1. Театральна та концертна діяльність впливають на економіку і соціальну сферу у прямий і непрямий способи.

Прямий внесок цих видів діяльності в економіку полягає в тому, що формуються автономні ринки послуг, що володіють істотним інвестиційним потенціалом, створюються конкретні робочі місця, здійснюється безпосередній внесок у розвиток економіки конкретного регіону, поширюються міжнародні зв'язки. Ця діяльність також слугує значним джерелом розвитку освіти, засобів масової інформації, туризму, індустрії розваг.

Непрямий спосіб впливу на економіку полягає в акумулюванні трансляції певних базових цінностей суспільства, образів, які можуть використовуватися як у комерційних, так і в некомерційних цілях. Такі сучасні технології бізнесу і менеджменту, як реклама, зв'язки з громадськістю, що в шоу-бізнесі означає інформаційні піар-заходи, робота з персоналом, формування корпоративної культури і фірмового стилю та ін.

Прямий вплив на соціальний розвиток суспільства театральної та концертної діяльності виражається в забезпеченні організації відпочинку людей, позитивному впливі на їх свідомість, взаємини, сприянні духовному розвитку особистості та суспільства. Взаємовигідне, взаємостимулююче співробітництво ділового світу і сфери культури, їхнє соціальне партнерство виявляються найважливішим механізмом і інструментом формування українського суспільства, здатного до саморозвитку.

Непрямий соціальний вплив полягає в тому, що культура загалом і театральсько-концертна діяльність зокрема збагачують соціальне середовище, насичуючи його різними привабливими подіями, виступають джерелом цивілізаційного впливу і соціальної організації, стимулюють творчість, підвищуючи здатність суспільства до сприйняття і пошуку нового, подолання застарілих стереотипів свідомості і поведінки.

2. Як предмет господарсько-правового регулювання театральна та концертна діяльність має розглядатись як специфічна самостійна галузь економіки, пов'язана з наданням на систематичній та професійній основі послуг у сфері творчості, мистецтва та розваг, які мають вартісний характер і спрямовані на досягнення економічного та соціально значущого результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дело Серебренникова: почему театры нарушают закон. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-42012889>
2. Максимовська Н.О. Сучасний стан дозвілєвої сфери в Україні: соціально-педагогічний аспект. Вісник Харківської державної академії культури. 2011. Вип. 33. С. 264–272. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2011_33_33
3. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству культури України на фінансову підтримку національних театрів: рішення Рахункової палати від 22.03.2016 № 5–3. URL: www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/.../Zvit_5-3.pdf
4. Про театри і театральну справу: Закон України від 31.05.2005 р. №2605-IV. / Відомості Верховної Ради України. 2005. № 26. Ст. 350.
5. Наумова С.А. Економіка та підприємництво в соціально-культурному сервісі і туризмі: навчальний посібник. Томськ: Вид-во Томського політехнічного ун-ту, 2003. 127 с. URL: <http://infotour.in.ua/naumova.htm>
6. Система национальных счетов 2008. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf>.
7. Макроекономічні показники Системи національних рахунків. URL: <https://buklib.net/books/24053/>
8. Про гастрольні заходи в Україні: Закон України від 10.07.2003 р. №1115-IV. / Відомості Верховної Ради України. 2003. №32. Ст. 1686.
9. Про перелік та граничні обсяги витрат, пов'язаних виключно з організацією та проведенням благодійного гастрольного заходу: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.2004 р. №34. / Офіційний вісник України. 2004. № 2. Ст. 54.
10. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. №5073-VI. / Відомості Верховної Ради України. 2013. № 25. Ст. 252.
11. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-2010). Електронний сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2010. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. 436-IV. / Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18–22. Ст. 144.